

Napoleonyň iň güýçli generalyny osmanly talyby öldürdi

Category: Kitapcy, Sözler, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Napoleonyň iň güýçli generalyny osmanly talyby öldürdi

NAPOLEONYŇ IŇ GÜÝÇLI GENERALYNY OSMANLY TALYBY ÖLDÜRDI

Süleyman el-Halebi Osmanly döwletiň kürt raýatydy we ol «Ezher» uniwersitetinde okaýardy.

Häzir Pariže gidip, «Adamzat» muzeýine baryp görenler osmanly talybynyň kelleçanagynyň bu muzeýde näme işiniň bardygyny geň galyp synlasalar gerek.

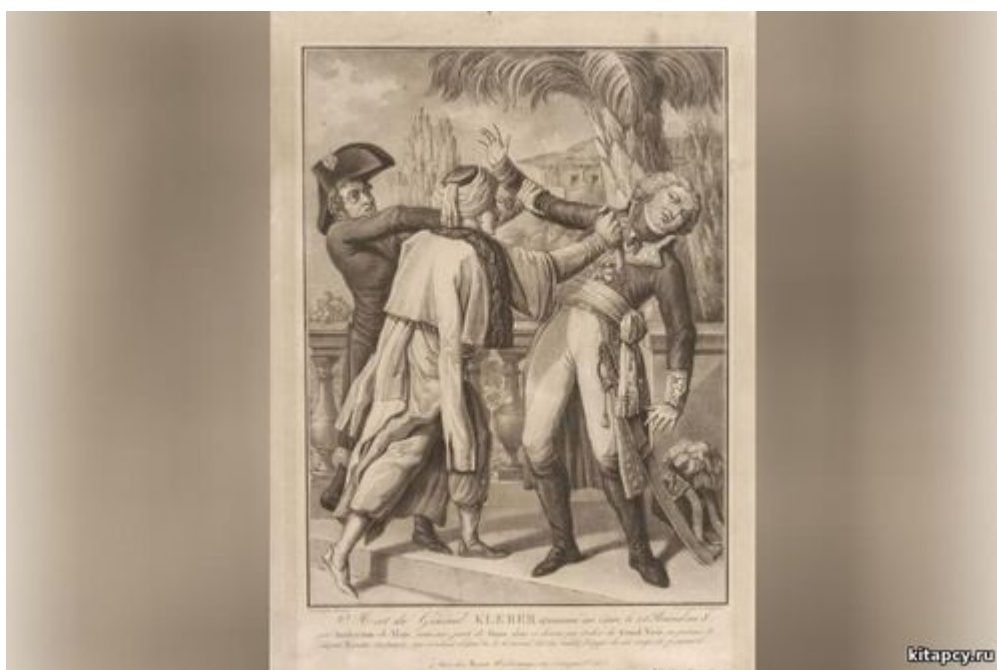

Süleymanyň kellesi

Juda az adama mälim şhidimiz Süleymanyň göwresinden kesilip aýrylan başy eýýäm iki asyra golaý wagt bäri fransuzlaryň her dürli kemsitmeleriniň arasynda, üstesine adyna «adamzat» diýilýän muzeýinde sereşlenip ýatyr.

Halebini göýä wagşy ýa-da adamzadyň duşmany ýaly sereşlemekleriniň ýeke-täk sebäbi bolsa, bu gaýduwsyz talybyň ýurdy üçin basybalyjylaryň gujurly serkerdelerinden fransiýaly general Žan-Batist Kleberi öldürmegidir.

Ilki bilen fransuz basybalyjylygyny gaýtadan ýada salalyň...

Süleyman el-Halebiniň kast edişligi

• **Okkupasiýa we dilujy «abraýly yza çekiliş»**

Gynansak-da, Napoleonyň flotiliýasy bilen Müsüri okkupirlemek üçin Aleksandriýanyň alkymynda peýda bolandygyndan Osmanlynyň habary-da ýokdy.

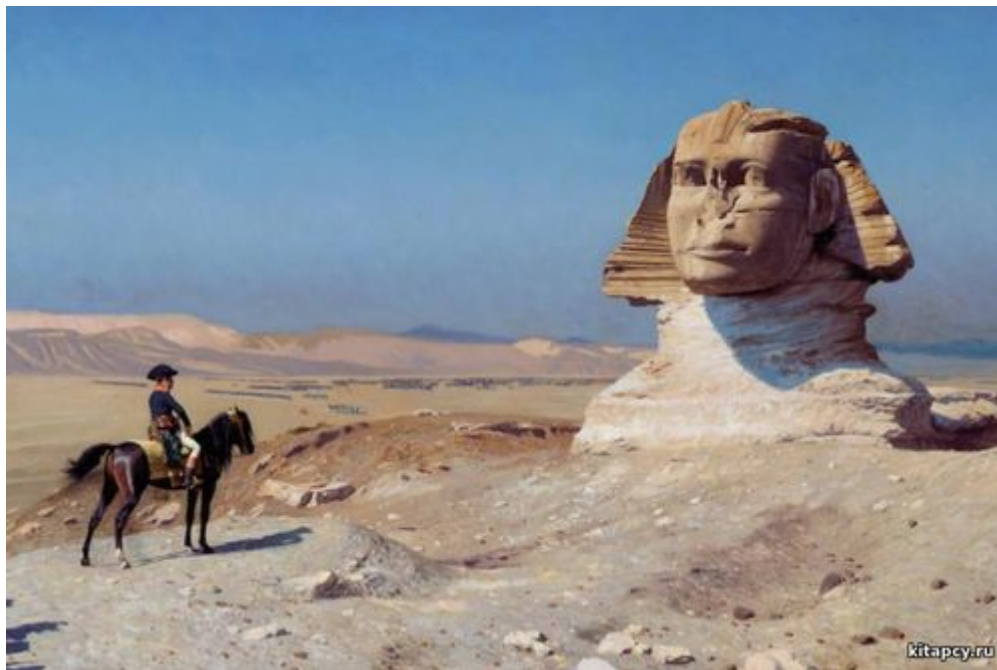
Belkäm şonuň üçindir, Müsür basylyp alynandan soňam bu ýagdaýdan habarsyzdygy üçin Soltan Selim III taryhda seýrek gabat gelinýän hereket bilen resmi dokumente Fransiýadaky ilçisi Seýit Aly ependä «hepbesiz eşek» diýip ýazydyr.

Elbetde, bärde, ýeke-täk «hepbesiz eşek» («eşek herif») Seýit Aly ependi däl, çünki tussag edilip, gyssagara sorag etmäge getirilen fransuz maslahatgüzeri Ruffiniň özem Napoleonyň bu hereketinden bihabar eken.

Napoleon Bonapart

Bedew ata atlanan pyýada bireýýäm Marselden geçipdi. Napoleon Aleksandriýanyň alkymynda 171 agyr top bilen peýda bolanda, Osmanly hiç hili garşylyk berip bilmedi. Üstesine Müsür basylyp alynandan soňam diňe harby nota bermek bilen çäklendi.

Müsüriniň basylyp alynmagy

Napoleon gury ýere aýak basan badyna Müsüri basyp almak üçin däl-de, halky azatlyga çykarmak üçin gelendigini mälim etdi. Şol esasyda mamlýuklaryň-gullaryň zalym hökmürowanlygyndan müsür halkyny halas etmekçidi we osmanly soltanynyň häkimiýetini gaýtadan dikeltjekdi. Şu maksady babatda halkyň magnawy duýgularyny-da ulanan Napoleon taryha «Müsür deklarasiýasy» bolup geçen hatynda şeýle diýýärdi:

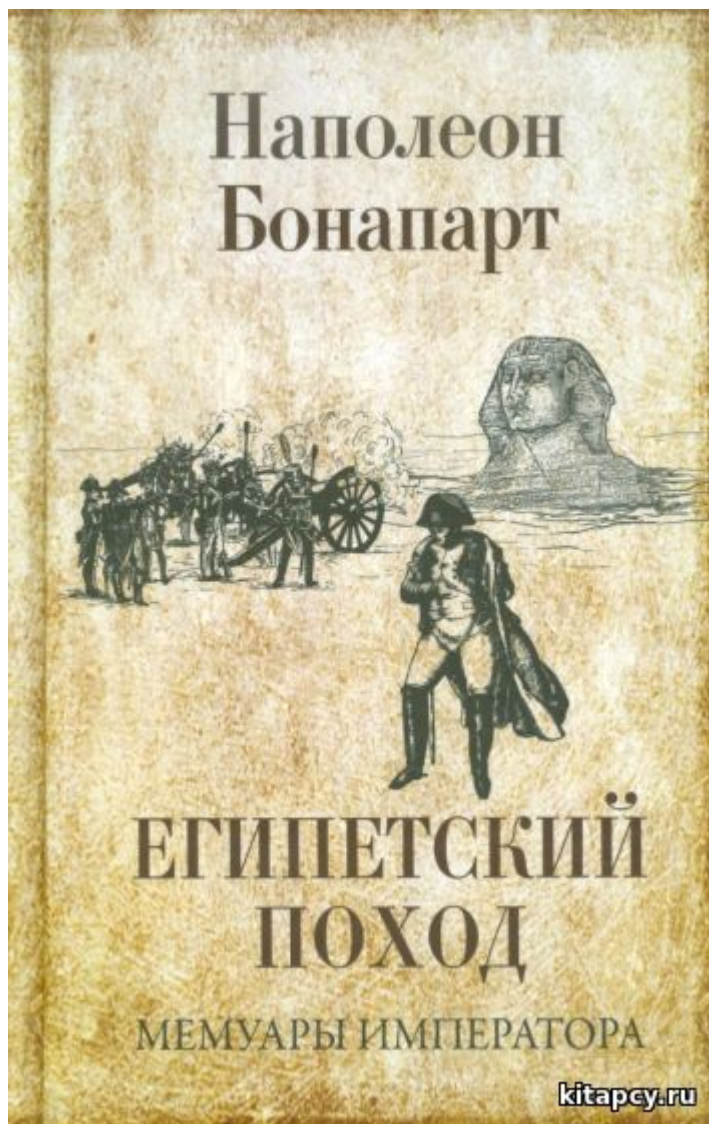
«Eý müsürliler! Size meniň bäräk diniňizi ýykmaq üçin gelendigimi aýdarlar. Bu görnetin ýalandyr, ynanmaň. Zalymlara meniň bäräk iýlen haklaryňyzy alyp bermäge gelendigimi, Allaha mamlýuklardan has beter ynanýandygymy we Hezreti Muhammet bilen meni haýrana goýan Kurany-Kerime çäksiz hormatymyň bardygyny aýdyň. Nirede bol hasylly ýer, gymmatly egin-eşik, owadan ýesirler we ajaýyp öýler bar bolsa, hemmesi mamlýuklara degişli.

Eger Müsür olaryň mülki bolsa, Allanyň muny özlerine berendigine güwä geçýän hat görkezsinler. Allatagala adyldyr we merhemetlidir. Döwlet dolandyryşyna mundan beýläk hemmeler gatnaşyp biler we hemmeler bagtyýar durmuşda ýaşar. Eý şeýhler, ymamlar we beýleki kethudalar! Fransuzlaryňam hakyky musulmandygyny we osmanlylaryň rehim-şepagatly patyşasy bilen hemişe dost bolup gelendiklerini halkyňyza düşündiriň. Biziň

maksadymyz patyşanyň öňünde etmişli mamlýuklary mynjyratmak. Bize dessine goldaw bermekçi olanlar arkaýyn bolsunlar, emma mamlýuklara goşulmaga het edenleriň waý gününe! Olar hezillik garasyny görmezler we dünýäden ýok edilerler».

Elbetde, bu sözler başdan-aýak ýalandy.

«Ezher» uniwersiteti taryhynda ilkinji gezek ýapylypdy, yönekey raýatlar öldürilipdi, Müsürde entek görlüp-eşdilmedik taryh talaňçylygy başlapdy. Üstesine Napoleon basybalýjylykly ýörişini Beýtulmukaddese (Ierusalime) çenli dowam etdirmek isleýärdi.

Ýeňilmezek serkerde türklere garşy belli bir derejede sekulýar haçparaz goşunyny gurupdy we çekirtge sürüsi ýaly ýurtlarymyzy basyp alýardy.

Edeni ugruna bolup, Müsürde ýeňişden ýeňişe pelesañ kakan Napoleona birinji zarbany iňlisler urdy.

Ebubekir portunda Napoleonyň demirli flotiliýasy iňlisler tarapyndan otlanyppy we fransuz goşunynyň ýurt bilen ähli baglanyşyklary kesilipdi.

Napoleon Müsüri gysymynda saklanam bolsa, şol bir wagtyň özünde Müsürde bendilikde saklanýan ýalydy. Şonuň üçinem ümzügini Gündogara diken Napoleon Hindistana çenli uzap ýatan giňişlikdäki ähli osmanly topraklaryny basyp almak üçin herekete geçdi.

1799-njy ýylyň 24-nji fewralynda herekete geçen Napoleon Gaza we Ýaffa ýaly strategiki ýerleri-de eýeledi.

Napoleon jemi 30 müň adamlyk goşuny bilen Osmanlymyň häzirki Ýakyn Gündogar geografiýasyndaky ýerleriniň agramly bölegini ýeke-ýekeden basyp alýardy.

Şol döwrüň iň soňky tehnologiýasy bilen ýaraglanan we iňlislerden goldaw alýan osmanly esgerleri Napoleona garşy goranmak ejiz gelýärdi. Tä Jezzar Ahmet paşa fransuzlaryň tumşugyna kakýança.

Osmanly döwleti fransuz goşunlaryny Müsüre gysyp goýandan soň Napoleon sebitden çykyp gidenem bolsa, goşunyny alyp gitmändi. Ol ýerine Kleberi belläp gidipdi.

Kleber türk goşunynyň Müsüri halas etmek boýunça operasiýalaryny üstünlik bilen yza serpikdirensoň, Fransiýa üçin gahrymana öwrülipdi.

Kleberiň ýerli halkyň türkler bilen dildüwşikli hereket edýändigini pikir edip girişen despotizmi Müsüriň taryhynda oň görlüp-eşdilmedik wagşyýana sepgide ýetipdi.

Fransuzlar «abraýly yza çekiliş» diýýän gaçyş meýilnamasyny kabul etdirmek üçin Müsüri ýakyp-ýumurmaga başlapdy.

Süleýman el-Halebi bu ýigrenji despota mynasyp almytyny bermek üçin elini öpmek bahanasy bilen ýanyna golaýlaşypdyr.

Gopbamsy general üçin hojaýynlygyny edýän ýerli halka elini ogşamak ullakan lezzetdi, emma Halebiniň pyçagy onuň böwrüni garaldanda bu lezzetden binesip galanyny özem duýman galdy.

Süleýman 1800-nji ýylyň 14-nji iýunynda general Žan-Batist Kleberi öldürenen soň Kairiň garaňky köçeleriniň birinde ele düşdi.

Kleberiniň býusty

Fransuzlar bolsa, şäherde uly adam awyna başlapdyr we ahyrynda bu ýaş talyby ele salypdyr.

Süleýman birnäçe günläp gynalypdyr. Ilji hanjary ulanan eli ýakylpdyr, gazyga oturdylypdyr, dört sagatlabam öz ganynda gark bolýança kem-kemden öldürilipdir.

Göwresi gynala-gynala böleklenenden soň kellesi kesilip, Napoleona ugradylypdyr.

Süleýman el-Halebiniň başy göz üçin muzeýde goýlupdyr.

Fransuzlar Kleberiniň hatyrasyna uly dabaraly çäreleri geçiripdir, Süleýman şehidimiziň başy bolsa her dürli paýys söze we agressiýa uçrapdyr.

Häli-häzirlere muzeýiň iň gymmatly eksponatlarynyň biri hökmünde, biziň at-abraýymyz üçin bolsa masgaraçylykly eksponat hökmünde sereşlenip gelinýär.

Süleýmanyň başy basybalyjylaryň muzeýinde däl-de, mübärek jesedinde goýulmaga mynasyp.

Türkiýe bilen Müsür bu boýunça bilelikde resmi ädim ädip, şeýle masgaraçylygyň soňuna gysga wagtyň dowamynda nokat goýarlar diýip umyt edýäris.

Mehmet MAZLUM ÇELIK.

@MMazlumcel

celikmehmedmazlum@gmail.com

Anna, 01.03.2024 ý. Taryhy makalalar